

МИСТЕЦТВОЗНАВЧА ДІЯЛЬНІСТЬ МИКОЛИ ГОЛУБЦЯ (до 125-ліття від дня народження)

Тарас Стефанишин

*молодший науковий співробітник відділу наукового редагування
та видавничої справи ЛННБ України ім. В. Стефаника*

Висвітлено мистецтвознавчу діяльність Миколи Голубця, зокрема дослідницьку працю (історія мистецтва та архітектури), художню критику, видавничо-редакторську (видання культурологічних, науково-популярних і мистецтвознавчих часописів) та організаційно-популяризаторську (заснування та діяльність наукових товариств і мистецьких об'єднань, влаштування виставок).

Ключові слова: українське мистецтво, художник, мистецький критик, творча спадщина, культурно-мистецький рух.

Deals with the art-work of Mykola Holubets cabbage rolls, including research work (art history and architecture), art critic, publishing and editorial (publication of cultural, scientific and popular journals and art history) and organizational and promotional (establishment and operation of scientific societies and art groups, placing exhibitions).

Keywords: Ukrainian art, artist, art critic, creative heritage, cultural and artistic movement.

Освещена искусствоведческая деятельность Мыколы Голубца в частности исследовательская работа (история искусства и архитектуры) художественную критику, издательско-редакторскую (издания культурологических, научно-популярных и искусствоведческих изданий) и организационно-популяризаторскую (основания и деятельность научных обществ и художественных объединений, организация выставок).

Ключевые слова: украинское искусство, художник, художественный критик, творческое наследие, культурное и художественное движение.

Микола Голубець (1891–1942) — колоритна й багатогранна постать інтелектуального та культурно-мистецького середовища Львова 1920–1930-х рр., яка завдяки масштабності й широті фахових зацікавлень і науково-теоретичної спадщини виходить за

вузькорегіональні межі, претендуючи на адекватне загальнонаціональне визнання.

Діапазон науково-творчої діяльності М. Голубця надзвичайно широкий, адже охоплював літературну творчість, публіцистику, історичне краєзнавство, архівістику. Його багатогранність й подиву гідна працездатність вповні проявилися і в мистецтвознавстві: історії, критиці й теорії мистецтва. Він залишив помітний слід у національній науці й культурі передовсім як дослідник, художній критик і популяризатор українського мистецтва. Крім того, значною мірою долучився до організаційного оформлення та діяльності наукових інституцій і мистецьких об'єднань, до видання низки культурологічних, зокрема суто мистецтвознавчих часописів, які сприяли поживленню національного культурного й інтелектуального руху в Галичині.

У багатьох мистецтвознавчих студіях М. Голубцеві по праву належать лаври першопрохідця: автор перших повних нарисів з історії українського мистецтва; дослідник архітектури, скульптури, живопису Галичини Княжої доби, епохи Ренесансу й бароко, давніх стінописів Вірменського собору у Львові та поліхромій у Лаврові; автор перших монографічних студій про Луку Долинського, Олександра Архипенка, Петра Холодного-старшого, Павла Ковжуна. Він повернув із забуття імена українських митців, що працювали впродовж ХІХ ст. Фактично першим серйозно й фахово звернувся до творчості Корнила Устияновича та Модеста Сосенка, порушив проблему каталогізації їх мистецької спадщини. Під його пильним, навіть прискіпливим, поглядом художнього критика перебувала творчість сучасників: як загальноновизнаних метрів — Олександра Архипенка, Миколи Глуценка, Олени Кульчицької, Осипа Куриласа, Олекси Новаківського, Івана Труша, Петра Холодного-старшого, так і тогочасної молоді — авангарду українського мистецтва 1930-х рр. Це лише побіжний і узагальнений перелік напрацьовань цього непересічного дослідника й художнього критика*.

* Загалом мистецтвознавчі публікації М. Голубця, а це монографії, нариси, рецензії, відгуки, статті до каталогів etc. нараховують 277 позицій [19, с. 25-57]. До них слід долучити ще низку публікацій М. Голубця із розділу «Історико-краєзнавчі праці», зокрема ті, що пов'язані з історією пам'яток архітектури та містобудування Львова та Галичини [19, с. 58-78].

На жаль, донині мистецтвознавча спадщина й діяльність М. Голубця не отримали належної оцінки й відображення в історії української культури й науки, передовсім у загальнонаціональному масштабі. Адже до сьогодні у наукових дослідженнях, зокрема тих, які присвячені мистецькому процесові Львова 1920–1930-х рр., ім'я М. Голубця якщо й згадано, то лише побіжно. Неналежно висвітлено мистецький рух 1920-х рр., зокрема тогочасна діяльність Гуртка діячів українського мистецтва (далі — ГДУМ) і в цьому контексті роль М. Голубця. Натомість, коли йдеться про художній рух Львова міжвоєнного двадцятиліття, традиційно більше уваги дослідники приділяють 1930-им рр., діяльності таких мистецьких угруповань Львова, як *Artes* чи Асоціації незалежних українських митців (далі — АНУМ). Звичайно, такий підхід логічний і закономірний, адже 1930-ті рр. — це апогей мистецького процесу Львова першої половини ХХ ст., але не слід забувати, що підґрунтя цього культурно-мистецького феномена закладалося у 1920-ті рр.

У пропонованій статті зупинимось лише на окремих найважливіших етапах мистецтвознавчої діяльності Миколи Голубця, в якій варто виокремити кілька основних напрямів, спрямованих на дослідницьку працю (історія мистецтва та архітектури), художню критику, видавничо-редакторську (видання культурологічних, науково-популярних і мистецтвознавчих часописів) та організаційно-популяризаторську (заснування та діяльність наукових товариств і мистецьких об'єднань, влаштування виставок).

Науково-творчий життєпис Миколи Голубця пов'язаний зі Львовом і є своєрідним відображенням динаміки складних суспільно-політичних і культурно-мистецьких процесів першої половини ХХ ст. Він народився 15 грудня 1891р. Початкову, гімназійну й університетську освіту здобув у Львові. Після короткотривалого перебування за кордоном, зокрема у Кракові й Відні, повернувся до рідного міста.

У 1908 р. відбувся дебют Миколи Голубця як літератора і публіциста. 1909 р. вийшла перша мистецтвознавча публікація. Відтоді він стає дописувачем львівських газет. Поетичні та журналістські спроби відчинили перед ним двері до багатьох українських часописів Галичини, а відтак втягнули у вир газетярського й богемного життя. Ще до Першої світової війни М. Голубець постійно співпрацював з багатьма часописами, входив до складу редколегій львівських

газет «Народне слово» (1908–1909)*, «Нове слово» (1912–1913), «Неділя» (1911–1912)** , сатирично-гумористичного видання «Жало» (1913–1914) та культурологічного журналу «Ілюстрована Україна». Саме в «Ілюстрованій Україні» в 1913–1914 рр. з'явилися перші поважні мистецтвознавчі публікації Миколи Голубця. Впродовж двох передвоєнних років остаточно викристалізувався його талант критика-мистецтвознавця й літератора-публіциста.

Наступний важливий етап діяльності М. Голубця припадає на роки Першої світової війни й визвольних змагань і пов'язаний із Пресовою квартирою Українських січових стрільців. Маючи вже певний журналістсько-редакторський досвід, М. Голубець брав участь у багатьох гуманітарно-освітніх та видавничих проектах УСС. Він редагував стрілецький журнал «Шляхи» (1915–1918), упорядкував великий ілюстрований збірник «Тим, що впали...» — додаток до календаря-альманаху УСС на 1917 р. На сторінках цих видань опублікував чимало наукових розвідок. Упродовж 1916–1918 рр. у «Шляхах» М. Голубець надрукував низку мистецтвознавчих статей, присвячених творчості українських і зарубіжних митців і, що особливо важливо, тут уперше з'явилися його «Нариси з історії українського мистецтва».

У лютому 1917 р. М. Голубець був серед організаторів і засновників комісії з історії мистецтва при НТШ. З перших днів її створення брав активну участь у засіданнях, виступав з доповідями на актуальні мистецтвознавчі теми, сприяв популяризації комісії, намагався якомога повніше інформувати громадськість про її діяльність. З цією метою вів постійну рубрику в журналі «Світ» [20, 21].

Одночасно з роботою в культурно-освітніх формаціях і друкованих органах УСС-ів М. Голубець редагував і видавав упродовж 1917–1918 рр. ілюстрований журнал літератури і мистецтва «Світ», у якому подав цінний мистецтвознавчий матеріал. У доволі лаконічних наукових розвідках представив творчість визначних українських митців, зокрема Аліпія, Петра Ратенського, Івана Мартоса,

* Тут і далі в дужках подаємо роки співпраці М. Голубця із зазначеними періодичними виданнями.

** Одноименний часопис виходив і в 1928–1939 рр. М. Голубець упродовж цього періоду був співробітником, а в 1928–1931 рр. — редактором.

Дмитра Левицького, Володимира Боровиковського, Іллі Репіна, Сергія Васильківського, Корнила Устияновича.

Підхорунжий УСС М. Голубець був безпосереднім учасником визвольних змагань, зокрема боїв за Львів у листопаді 1918 р. А після поразки, впродовж наступних десятиліть, уже як науковець, критик і публіцист, обстоював національні інтереси.

У листопаді 1919 р. М. Голубець у Національному музеї влаштував «Виставу сучасного малярства Галицької України». Як зазначав про цю виставку сам її аранжер М. Голубець, — «...перша [підкреслив М. Голубець. — Т. С.] з моїх імпрез в діланні розбудження мистецького руху в Галичині» [2]. Згодом М. Голубець долучиться до організації багатьох мистецьких виставок, але ця була першою й особливою хоча б з того огляду, що відбулась невдовзі після трагічної поразки західноукраїнських визвольних змагань.

Усвідомлюючи всю важливість і необхідність відродження та національного самоствердження, зокрема в царині художньої культури, М. Голубець доклав неабияких зусиль для активізації мистецького життя у Львові. Розуміння і підтримку своїх зусиль отримав передовсім від митців-емігрантів із Наддніпрянської України.

З ініціативи Миколи Голубця та митців-емігрантів Петра Холодного-старшого та Павла Ковжуна 28 грудня 1921 р. було створено ГДУМ [22]. Крім названих, співзасновниками були художники й архітектори з емігрантів — Володимир Січинський, Юрій Магалевський, Сергій Тимошенко та львів'яни — Олекса Новаківський, Олександр Лушпинський та Михайло Осінчук [22, арк. 4].

ГДУМ значною мірою визначив подальший розвиток художнього процесу Львова. Основні напрями діяльності гуртківці вбачали у захисті й підтримці українських митців, організації українських мистецьких виставок і виданні фахового часопису. Головне ж завдання ГДУМ полягало в об'єднанні провідних українських мистецьких сил і не лише в Галичині, а й за її межами. З цією метою члени Гуртка налагодили контакти з багатьма відомими митцями, які працювали або навчалися у Берліні, Кракові, Лейпцигу, Парижі та інших містах Європи. У 1923 р. ГДУМ нараховував близько сорока осіб. Його членами були такі відомі українські митці, як Олександр Архипенко, сестри Кульчицькі, Микола Бутівич, Андрій Коверко, Леонід Перфецький, Северин Борачок,

Василь Крижанівський, Роберт Лісовський, Лев Гец та ін. Серед «членів-симпатиків» значилися прізвища знаних громадських діячів, зокрема Дмитра Донцова та Федя Федорців [22, арк. 4]. Таким чином, на початку 1920-х рр. спільними зусиллями галичанина М. Голубця та митців із Наддніпрянщини започатковано перше загальнонаціональне мистецьке об'єднання. Незмінним головою ГДУМ був Петро Холодний, а на посаду заступника чи секретаря упродовж років обирали Миколу Голубця.

Гуртківці організували чотири художні виставки, перша з яких відкрилася у червні 1922 р. у залах музею НТШ. М. Голубець долучився до організації й роботи журі усіх чотирьох виставок ГДУМ, був автором вступних статей до каталогів, постійно публікував ґрунтовні рецензії та відгуки на виставки в часописах Львова.

1926 р. заходами Гуртка вдалося випустити кілька номерів журналу «Українське мистецтво», ініціатором видання й редактором якого став М. Голубець. У часописі публікувались репродукції творів, критичні матеріали, огляди й рецензії на найновіші мистецтвознавчі видання, мистецька хроніка. Постійними авторами «Українського мистецтва» були Микола Голубець, Володимир Залозецький, Павло Ковжун, Володимир Січинський. Редакційна колегія значну увагу приділяла дизайну журналу. Оригінальне графічне оформлення в «українському стилі» обкладинки кожного числа додавало естетичної ваги й загалом помітно вирізняло журнал від аналогічних польських видань.

1920-ті рр. були надзвичайно плідними у науковій і творчій біографії Миколи Голубця. Він редагував й видавав, крім згаданого «Українського мистецтва», журнали й газети «Життя і мистецтво» (1920), «Маски» (1923), «Неділя» (1928–1931). Постійно співпрацював із часописами «Діло» (1913–1939), «Новий час» (1928–1939), «Літературно-науковий вістник» (згодом — «Вістник», 1910–1937), «Стара Україна» (1924–1925) та ін., в яких друкував свої мистецтвознавчі статті.

У 1920-х рр. М. Голубець став одним із провідних художніх критиків Львова. У той час, крім численних передмов до каталогів виставок і рецензій, опублікованих у періодиці, мистецтвознавець надрукував ряд окремих видань, присвячених творчості своїх сучасників. Передовсім, слід відзначити появу 1922 р. монографії про

О. Архипенка [3]. М. Голубець першим серед українських мистецтвознавців усвідомив значення творчості скульптора у модерному мистецтві світу, який у 1920-х рр. вже зажив належної слави в Європі, однак залишався незаниманим у своїй Вітчизні. Більше того, саме М. Голубцеві мусимо завдячувати тим, що повернув О. Архипенку українській культурі, адже вже на початку 1920-х рр. мистецька критика Італії, Німеччини, Франції сприймала й трактувала геніального скульптора-новатора як російського митця.

Фактично саме М. Голубцеві вдалось нав'язати контакт і бодай заочно залучити визначного українського скульптора-модерніста до мистецького процесу Львова і діяльності ГДУМ. Прізвище О. Архипенка і його берлінська адреса значилися у списку учасників ГДУМ під 1923 р. Низка публікацій М. Голубця про О. Архипенку, а згодом (1922 р.) поява невеличкої книжечки, здавалося б, передбачали поважну й плідну співпрацю скульптора і львівського мистецтвознавця. Про взаємоповагу і бажання подальшої співпраці свідчать два листи О. Архипенка до М. Голубця від 29 вересня та 10 жовтня 1922 р. [1]. В них митець інформує про позапланове видання великого альбому його праць й, зокрема, зазначає: «Буду дуже щасливий, коли Ви не відмовите моїй просьбі і погодитесь написати текст. Я переконаний, що при Вашій участі ця монографія буде пам'ятником моєї творчості, який я матиму щастя побачити іще за життя. Статті мені прислано Ваші про мене. Я тільки що їх прочитав і переконаний, що ніхто крім Вас не може так утвердити моєї слави в українському Народі, як Ви» [1]. Щоправда цьому задуму не судилось здійснитись. Альбом «Архипенко» вийшов у Берліні 1923 р. значно скромнішим за обсягом і зі вступною статтею німецького мистецтвознавця Г. Гільдебрандта.

1926 р. виходить книжка, присвячена творчості П. Холодного-старшого [15]. М. Голубця з П. Холодним об'єднували, крім плідної організаційної роботи в ГДУМ, повага й щира дружба. Мистецтвознавець високо цінував талант і майстерність П. Холодного. Увага М. Голубця до художнього доробку цього майстра значною мірою була зумовлена особистими естетичними уподобаннями та переконаннями щодо подальших тенденцій української образотворчої культури. У творчій манері П. Холодного мистецтвознавець вбачав, що й власне було адекватне його естетичним переконанням,

поєднання тисячолітньої національної традиції й новітніх філософських і формальних напрямів. У книзі «Холодний», приуроченої до п'ятдесятиліття художника, М. Голубець дав високу оцінку його доробку.

У 1930-х рр. мистецтвознавча діяльність М. Голубця пов'язана з Асоціацією незалежних українських митців (АНУМ) — об'єднанням, що послідовно дотримувалося задекларованих принципів авангардного мистецтва, національного за суттю й західноєвропейського за формою, й значною мірою визначило вектор подальшого художнього процесу Львова. За висловом самого М. Голубця, Асоціація виникла «на румовищах» ГДУМ, адже здебільшого керівники й члени нового творчого об'єднання були колишніми гуртківцями. Проте з огляду на певні ідеологічні й естетичні розбіжності М. Голубець не одразу зблизився у поглядах з цією провідною свого часу організацією.

Певні розбіжності між М. Голубцем і майбутніми засновниками АНУМ виникли ще задовго до організаційного оформлення мистецького об'єднання. Як довідуємось з архівних документів, зокрема «Протоколу Засідання Українських Мистців і Мистецтвознавців, зібраних у Львові 5 жовтня 1930 року», М. Голубець пропонував відродити діяльність ГДУМ. Натомість його опоненти, передовсім П. Ковжун та С. Гординський, наполягали на утворенні мистецького об'єднання на принципово нових філософсько-естетичних й ідеологічних засадах [22, арк. 26-27].

Микола Голубець як відомий критик і теоретик мистецтва пильно стежив за всіма мистецькими акціями й виставками АНУМ, реагуючи практично на кожну гострими аналітичними рецензіями. Приблизно з середини 1930-х рр. мистецтвознавець почав тісніше співпрацювати з Асоціацією та став її прихильником. Восени 1936 р. він входить до журі й бере активну участь у підготовці Восьмої виставки АНУМ. Готує до відкриття доповідь «Проблеми сучасного мистецтва», яка згодом була опублікована в дев'яти числах газети «Новий час» [12]. У рамках співпраці з об'єднанням з'явилися мистецтвознавчі нариси М. Голубця про творчість О. Кульчицької [9] та П. Ковжуна [11].

Поза увагою гострого критичного пера М. Голубця-мистецтвознавця не залишався, мабуть, жоден талановитий український митець, незалежно чи йшлося про загальновизнаного маестро чи

про дебютанта. Так, упродовж 1910–1930-х рр. М. Голубець пильно стежив за творчістю видатного львівського живописця О. Новаківського. В опублікованих статтях М. Голубець з властивою йому гостротою і безкомпромісністю мистецького критика, відзначаючи переваги (експресію та колорит) живописця, вказував і на його недоліки й хиби. Своєрідним підсумком цих міркувань і численних публікацій стала монографія М. Голубця «Новаківський», видана у Львові 1936 р., що викликала навіть обурення певної частини шанувальників художника за надто прискіпливий критичний аналіз творчості та біографічні подробиці загальноновизнаного й при житті міфологізованого генія-живописця.

М. Голубець активно включився у науковий процес, виявивши себе наполегливим і послідовним дослідником історії українського мистецтва, знавцем пам'яток й архівних джерел. Мистецтвознавець публікував історичні студії у львівських часописах та наукових збірниках «Стара Україна» (1924–1925), «Літературно-науковий вістник» (1922–1937)*, «Записки чину Св. Василя Великого» (1925–1935), «Wiadomości konserwatorskie» (1924–1925) та ін. Починаючи з 1918 р. у Львові виходять окремими книгами й брошурами його праці «Українське мистецтво: Вступ до історії» (1918) [14], «Українське малярство XVI–XVII ст. під покровом Ставропігії» (1920) [13], «Начерк історії українського мистецтва» (1922) [8], «Долинський» (1924) [6], «Шевченко-маляр» (1924) [16], «Галицьке малярство» (1926) [5].

Дослідницька й видавничо-редакторська діяльність М. Голубця 1930-х рр. пов'язана із концерном «Українська преса», власником якого був Іван Тиктор. Провідне й найбільш потужне на теренах Галичини українське видавництво І. Тиктора об'єднало кращі літературно-мистецькі й наукові сили, розгорнуло колосальну видавничу, а відтак просвітницьку й національно-патріотичну працю. Тож не випадково І. Тиктор залучив до редакційної роботи свого бойового побратима ще із стрілецьких часів М. Голубця.

З ініціативи та за фінансового сприяння І. Тиктора було реалізовано кілька надзвичайно важливих і масштабних на ті часи

* Вказано лише роки мистецтвознавчих публікацій М. Голубця, оскільки його співпраця з «Літературно-науковим вістником» розпочалася значно раніше.

наукових проєктів — «Велика історія України від найдавніших часів до 1923 року» та «Історія української культури». Ці видання виходили окремими зшитками щомісяця упродовж двох років. У 1934–1935 рр. вийшло друком 18 зшитків «Великої історії...», а в 1936–1937 рр. — 15 зшитків «Історії української культури». Таким чином, український читач мав змогу отримати за доступною ціною фундаментальні й водночас науково-популярні видання, гарно й багато ілюстровані, що розкривали велич і багатство національної минувшини, її духовних надбань.

М. Голубець як авторитетний історик й мистецтвознавець мав безпосередній стосунок до цих проєктів. Був автором як науково-популярного видання «Велика історія України...» [4], так і розділу «Мистецтво» до «Історії української культури», що вийшла під редакцією І. Крип'якевича [7].

У другій половині 1930-х рр., маючи вже значний науковий досвід й чимало опублікованих праць, М. Голубець вчетверте взявся за написання нарисів історії українського мистецтва. Виклад матеріалу дослідник розпочав від доби палеоліту, а завершив аналітичним оглядом мистецького процесу 1920–1930-х рр., свідком і безпосереднім учасником якого був сам.

Зрозуміло, що нариси М. Голубця з історії української художньої культури загалом мали компілятивний характер, але при цьому слід зауважити, що в основу окремих розділів лягли фахові монографічні дослідження самого мистецтвознавця, тематичний спектр яких був надзвичайно широкий — це архітектура княжого періоду й епохи Відродження, монументальне і станкове малярство XIV–XVII ст., творчість Луки Долинського та західноукраїнських живописців XIX ст. Переважну більшість цих розвідок апробовано на засіданнях комісії НТШ з історії мистецтва та опубліковано у львівських часописах чи наукових збірниках.

Нарис 1937 р. був останньою великою публікацією М. Голубця із загальної історії мистецтва. Зі спогадів сучасників дізнаємось, що на початку 1940-х рр. вчений працював над масштабним проєктом — тритомною історією нової української культури [23], однак цей задум не встиг реалізувати. Цьому перешкодили суспільно-політичні події осені 1939 р. Нелегко доводилось М. Голубцеві у нових умовах, та він усе ж знайшов своєрідну втечу

від жорстокої дійсності. М. Семчишин згадував: «Він [Голубець. — Т. С.] зашивається у Львівський Міський Архів і всеціло віддається своїй улюбленій архівній праці» [23, с. 1].

Початок 1940-х рр. — останній яскравий акорд у життєписі М. Голубця, адже він знову зайняв чільне місце у проводі культурно-мистецького життя Львова. У непростих умовах німецької окупації, яку більшість галицького українства сприймали як історичний шанс й визволення від радянського репресивного режиму, М. Голубець сприяє заснуванню творчих спілок, зокрема Спілки українських образотворчих митців (СУОМ), очолює Спілку українських журналістів і радіокомітет. Тоді ж його обирають на почесну посаду голови Літературно-мистецького клубу, що об'єднував і координував роботу новостворених мистецьких організацій. Однак невдовзі, ніби відчуваючи наближення смерті, він знову зосередився на архівній і дослідницькій праці й більшість часу проводив «...у своїй робітні кустоса Львівського Міського Архіву» [23, с. 1].

У грудні 1941 р. наукова й мистецька громадськість Львова вшановувала п'ятдесятилітній ювілей Миколи Голубця. Тогочасні періодичні видання надрукували низку статей, в яких відзначалися чималі заслуги ювіляра у різних сферах культурно-мистецького, наукового й громадського життя. З цього приводу відомий митець Іван Іванець опублікував статтю «Визначний мистецтвознавець», в якій високо оцінив понад тридцятилітню мистецтвознавчу діяльність М. Голубця [18].

Через півроку часописи Львова, Луцька, Кракова, Берліна, Праги сповістили про сумну подію: 20 травня 1942 р., на п'ятдесят першому році життя, помер Микола Голубець. Оборонець і дослідник Львова, він залишився у рідному місті назавжди похований на Личаківському цвинтарі. Передчасна смерть перешкодила вповні реалізувати небуденний творчий і науковий потенціал М. Голубця, він відійшов у вічність, залишивши незреалізованими ще чимало дослідницьких і творчих задумів.

Завершуючи огляд мистецтвознавчої діяльності М. Голубця, слід підкреслити, що він належав до тих особистостей, які відігравали винятково важливу роль в інтелектуальному середовищі Львова. Саме як критик і популяризатор мистецтва, а також невтомний організатор, М. Голубець значною мірою спричинився

до того бурхливого культурно-мистецького процесу Львова міжвоєнного двадцятиліття, що нині його окреслюємо як вагоме явище в історії національної художньої культури ХХ ст. У цьому зв'язку доречно навести слова його молодшого сучасника Святослава Гординського, який, характеризуючи мистецтвознавчу діяльність М. Голубця, цілком об'єктивно зауважив: «...Якщо Львів у 30-х роках виріс на мистецький осередок всеукраїнського значення, то це сталося тому, що там діяли такі особистості, як Микола Голубець-мистецтвознавець» [17].

1. *Архипенко О.* Листи до М. Голубця / *О. Архипенко* // Свобода. — 1922. — 31 груд. — С. 1-2.
2. Бібліографія по мистецтвознавству 1909–1922 років складена Голубцем Миколою // Центральний державний історичний архів України у Львові (далі — ЦДА України у Львові). — Ф. 309, оп. 2, спр. 83. — Арк. 55.
3. *Голубець М.* Архипенко / *Микола Голубець*. — Львів : Укр. мистецтво, 1922. — 48 с., іл.
4. *Голубець М.* Велика історія України від найдавніших часів до 1923 року / *Микола Голубець*. — Львів : Видав І. Тиктор, 1935. — 864 с.
5. *Голубець М.* Галицьке малярство : (три статті) / *Микола Голубець*. — Львів : Логос, 1926. — 88 с., іл.
6. *Голубець М.* Долинський / *Микола Голубець*. — Львів : Укр. мистецтво, 1924. — 16 с.
7. *Голубець М.* Мистецтво / *Микола Голубець* // Історія української культури : в 15 зшит. / під заг. ред. *І. Крип'якевича* ; обкл. роботи *П. Ковжуна*. — Львів : Вид. І. Тиктора, 1936–1937. — Зшит. 10-14. — 1937. — С. 455–660, іл. Перевидавалась 1990, 1993, 1994 рр.
8. *Голубець М.* Начерк історії українського мистецтва : [у 2 ч.] / *Микола Голубець*. — Львів : накладом фонду «Учіться, брати мої», 1922. — Ч. I. — 262 с., іл.
9. *Голубець М.* Олена Кульчицька / *Микола Голубець* ; ред. та передм. *М. Осінчука*. — Львів: АНУМ, 1933. — 20 с., іл.
10. *Голубець М.* Новаківський / *Микола Голубець*. — Львів, 1936. — 64 с.
11. *Голубець М.* Павло Ковжун / *Микола Голубець* ; вступ і ред. *С. Гординського*. — Львів: накладом АНУМ, 1939. — 32 с., іл.
12. *Голубець М.* Проблеми сучасного мистецтва: (Відчит на VIII Виставі АНУМ дня 29.IX. ц. р.) / *Микола Голубець* // Новий час. — 1936. — 2-4, 7, 8, 10-12, 14 груд.

13. *Голубець М.* Українське малярство XVI–XVII ст. під покровом Ставропігії / *Микола Голубець*. — Львів : Друкарня Ставропігійського ін-ту, 1920. — 87 с.
14. *Голубець М.* Українське мистецтво : вступ до історії / *Микола Голубець*. — Львів-Київ : Шляхи, 1918. — 32 с., іл.
15. *Голубець М.* Холодний / *Микола Голубець*. — Львів : Укр. мистецтво, 1926. — 26 с., іл.
16. *Голубець М.* Шевченко-маляр / *Микола Голубець*. — Львів-Київ : накладом укр. вид. спілки, 1924. — 32 с.
17. *Гординський С.* Сильветка одного мистецтвознавця (до 25-річчя з дня смерті Миколи Голубця) / *Гординський С.* // Листи до приятелів. — Нью-Йорк ; Торонто, 1967. — Чис. 10-12. — С. 49.
18. *Іванець І.* Визначний мистецтвознавець / *Іванець І.* // Львівські вісті. — 1941. — 18 груд.
19. Микола Голубець : бібліогр. покажч. / уклад.: *Степан Костюк, Тарас Стефанишин* ; передм. *Т. Стефанишина* ; НАН України, ЛНБ ім. В. Стефаника. — Львів, 2005. — 150 с., іл.
20. Комісія для історії мистецтва при Науковім товаристві ім. Шевченка у Львові [Повідомлення про заснування комісії] // Світ. — 1917. — Чис. 2. — С. 35.
21. Комісія для історії мистецтва при НТШ у Львові [про друге, чергове, засідання комісії] // Світ. — 1917. — Чис. 3. — С. 51-52.
22. Протоколи засідань правління і списки членів «Гуртка діячів Українського мистецтва» //ДАЛО. — Ф. 291, оп. 1, спр. 1. — 27 арк.
23. *Семчишин М.* Микола Голубець і його праця / *Семчишин М.* // Наші дні. — 1942. — Чис. 7. — С. 1-2.